

Για τη σημασία της Λογικής του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ

γράφει ο
Βίκτορ Αλεξέγιεβιτς Βαζιούλιν*

Μετάφραση από το ρωσικό πρωτότυπο:
Δημήτρης Πατέλης

Από τον καιρό της πρώτης έκδοσης της «Λογικής του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ» –το 1968– η κατάσταση της χώρας μας έχει αλλάξει άρδην: ο σοσιαλισμός απεβίωσε, πραγματοποιήθηκε η αστική αντεπανάσταση, η κεφαλαιοκρατία νίκησε πολιτικά, ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη (χωρίς ωστόσο να έχει ολοκληρωθεί) η διαμόρφωσή της στην οικονομία.

Κατ' αντίστοιχο τρόπο άλλαξε και η αντιμετώπιση του μαρξισμού. Αφ' ενός μεν, εκείνο που κυριαρχεί είναι η απόρριψη του μαρξισμού εκ μέρους των οπαδών της νικηφόρου επέλασης της κεφαλαιοκρατίας στη Ρωσία, ενώ αρκετά σημαντική μερίδα του πληθυσμού έχει απογοητευτεί από το μαρξισμό. Αφ' ετέρου δε, στο περιβάλλον της αριστερής αντιπολίτευσης, είτε –στην αριστερά πτέρυγιά της– ο μαρξισμός αναπαράγεται δογματικά, σε μια ταριχευμένη μορφή, είτε –στο κέντρο

και στη δεξιά πτέρυγα της αριστερής αντιπολίτευσης– επιχειρούν μεν κάποια ανάπτυξη του μαρξισμού, ωστόσο αυτή η «ανάπτυξη» εννοείται ποικιλοτρόπως: για τους μεν συνιστά κίνηση προς συνένωση διαφόρων πλευρών του μαρξισμού με την ιδεολογία του προκεφαλαιοκρατικού παρελθόντος, για τους δε –μιαν επιδίωξη (συνειδητή ή ασυνειδητή) συνένωσης του μαρξισμού με αποδεκτές, κατά την άποψή τους, ιδέες, οι οποίες είναι εκ των πραγμάτων δάνειες από το οπλοστάσιο της αστικής ιδεολογίας. Κάποιοι αρέσκονται σε σύγχυση προκεφαλαιοκρατικών και αστικών ιδεών, ενώ σε κάποιους άλλους παρατηρείται ένα μίγμα όλων των προαναφερθέντων συστατικών.

Τα τελευταία χρόνια έχει εμφανιστεί μια ολόκληρη σειρά προφητών, οι οποίοι επιδίδονται στη δημιουργία δικών τους «κοσμοϊστορικά συγκλονιστικών» έργων (Ζηνόβιεφ, Κόζινοφ, Σ. Καρα-Μουρζά κ.ά.). Οι άνθρωποι αυτοί, κοινό γνώρισμα των οποίων είναι η κακή γνώση είτε η παντελής άγνοια του μαρξισμού, παρεμβαίνουν στην επικαιρότητα, προβάλλοντας την αξίωση ότι έχουν λύσει, είτε επιλύουν τα βασικά προβλήματα της εποχής μας.

Θα επιθυμούσα να πληροφορήσω όσους δεν το γνωρίζουν, και να υπενθυμίσω σε εκείνους που το έχουν λησμονήσει πλέοντες ανεργάτιστοι σε πλουραλιστικά πελάγη, ότι ο μαρξισμός (συμπεριλαμβανομένης της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας, του διαλεκτικού υλισμού και της θεωρίας της υπεραξίας) συνιστά *επιστήμη* και κεφαλαιώδες ζητούμενο της επιστήμης είναι *η αλήθεια*.

Για τον άνθρωπο που υιοθετεί τη στάση του ευσυνειδητού και αντικειμενικού επιστήμονα, όποια αλήθεια έχει κατακτηθεί κατά το παρελθόν, δεν μπορεί να είναι ούτε συλλήβδην απορριπτέα, αλλά ούτε και μπορεί να μετατραπεί σε μουσειακό έκθεμα.

Ο μαρξισμός ήταν και παραμένει μια αλήθεια. Η αλήθεια όμως συνίσταται τόσο στο αποτέλεσμα [ορισμένης γνωστικής διαδικασίας], όσο και στην ίδια τη διαδικασία.

Δεδομένου ότι ο κόσμος άλλαξε ουσιαστικά μετά από

*Ο Β. Α. Βαζιούλιν είναι θεμελιωτής της νέας επαναστατικής θεωρίας και μεθοδολογίας, της Λογικής της Ιστορίας (βλ. το σχετικό βιβλίο, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2004) και της ομώνυμης διεθνούς ερευνητικής ομάδας (βλ. τη σχετική ιστοσελίδα: <http://www.ilhs.tuc.gr>). Το παρόν κείμενο είναι ο πρόλογος στη 2η έκδοση του έργου του «Η Λογική του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ», Μόσχα 2002, στην οποία βασίστηκε και η γερμανική: Vazjulín, V. A. Die Logik des «Kapitals» von Karl Marx. Verlag: Books on Demand GmbH. –σ.τ.μ.

τους Κ. Μαρξ, Φ. Ένγκελς και Β. Ι. Λένιν, θα έπρεπε να έχει αλλάξει ουσιαστικά και ο μαρξισμός. Ωστόσο αυτό δε συνέβη. Όμως, το ζητούμενο αυτό διατηρεί την επικαιρότητά του και η διευθέτησή του είναι αναγκαία.

Ο μαρξισμός εγείρεται στη βασική αρτηρία της ανάπτυξης της μεθόδου των επιστημών, στη βασική αρτηρία της ανάπτυξης των κοινωνικών επιστημών. Ήταν και –παρά τη φαινομενική παραδοξολογία αυτής της απόφασης– παραμένει ως προς την ουσία του η *κορύφωση των περί της μεθόδου επιστημών, η κορύφωση των περί της κοινωνίας επιστημών*.

Στο πεδίο της μεθόδου, ο Γ. Φ. Χέγκελ, ήταν ο μεγαλοφυής *προπομπός* της νέας κοσμοϊστορικής βαθμίδας ανάπτυξης της μεθόδου των επιστημών: της σύγχρονης συνειδητής διαλεκτικής. Ωστόσο, ο Κ. Μαρξ ήταν εκείνος ο οποίος κατέδειξε τη δράση αυτής της μεθόδου σε μian ολόκληρη συγκεκριμένη επιστήμη (στην πολιτική οικονομία της κεφαλαιοκρατίας), γεγονός που τον κατέστησε *πρωτεργάτη* της εποχής της σύγχρονης, της συνειδητής διαλεκτικής.

Ακριβώς, ο Χέγκελ και ο Κ. Μαρξ ξεκίνησαν, εγκαινίασαν την εποχή της σύγχρονης συνειδητής διαλεκτικής.

Από αυτήν την άποψη τα έργα τους (κατά κύριο λόγο, η «Επιστήμη της λογικής» του Γ. Φ. Χέγκελ και το

Μία από τις θεμελιωδέστερες αρχές που διαφοροποιούν τη διαλεκτική λογική του Κ. Μαρξ από τη λογική του Γ. Φ. Χέγκελ ήταν το γεγονός ότι, ο Γ. Φ. Χέγκελ εξέταζε τη λογική ως επιστήμη περί του καθολικού, ως αποκομμένου από το ειδικό και το μοναδιαίο. Κατά τη διατύπωση του Κ. Μαρξ, εκείνο που ενδιέφερε τον Χέγκελ, ήταν «το έργο της λογικής». Σε αντιδιαστολή με τον Χέγκελ, ο Κ. Μαρξ εξετάζει το καθολικό εντός της ενότητάς του με το ειδικό και το μοναδιαίο.

«Κεφάλαιο» του Κ. Μαρξ), παραμένουν αξεπέραστα, παρά το γεγονός ότι σε επιμέρους προσεγγίσεις στο πεδίο της κατάκτησης της διαλεκτικής έχουν συντελεσθεί πολλά από μαρξιστές διαφόρων χωρών.

Ο Κ. Μαρξ, ως πραγματικός επιστήμονας, «ήρε» τη λογική του Χέγκελ, δηλαδή πήρε από αυτόν ό,τι ήταν πολύτιμο σε μια μορφή μετασχηματισμένη κατ' αντιστοιχία προς το νέο, το ανώτερο στάδιο ανάπτυξης της διαλεκτικής μεθόδου. Μία από τις θεμελιωδέστερες αρχές που διαφοροποιούν τη διαλεκτική λογική του Κ. Μαρξ από τη λογική του Γ. Φ. Χέγκελ ήταν το γεγονός ότι, ο Γ. Φ. Χέγκελ εξέταζε τη λογική ως επιστήμη περί του καθολικού, ως αποκομμένου από το ειδικό και το μοναδιαίο. Κατά τη διατύπωση του Κ. Μαρξ, εκείνο που ενδιέφερε τον Χέγκελ, ήταν «το έργο της λογικής». Σε αντιδιαστολή με τον Χέγκελ, ο Κ. Μαρξ εξετάζει το καθολικό εντός της ενότητάς του με το ειδικό και το μοναδιαίο. Γι' αυτό, εκείνο που ενδιαφέρει τον Κ. Μαρξ είναι κατά τη διατύπωσή του «η λογική του έργου».

Το «Κεφάλαιο» είναι το έργο εκείνο του Κ. Μαρξ στο οποίο η προσέγγιση αυτού του είδους πραγματώθηκε με την πλέον ανεπτυγμένη μορφή (λαμβάνοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι το «Κεφάλαιο» παρέμεινε ανολοκλήρωτο). Η «λογική του έργου» του Κ. Μαρξ δε θα μπορούσε να δημιουργηθεί χωρίς να έχει προηγηθεί «το έργο της λογικής» του Γ. Φ. Χέγκελ. Ωστόσο, το «Κεφάλαιο» προβάλλει άμεσα ως έργο αυστηρά πολιτικο-οικονομικό, ως συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα. Η *λογική, η μέθοδος* αυτού του πολιτικο-οικονομικού έργου είναι παρούσα σε λανθάνουσα μορφή.

Ο Κ. Μαρξ είχε επανειλημμένα την πρόθεση να διατυπώσει ειδικά και σε γενική μορφή τη μέθοδο της λογικής του «Κεφαλαίου». Ωστόσο, ο Κ. Μαρξ δεν πραγματοποίησε αυτό το σχέδιό του, γεγονός το οποίο απέβη –όπως κατά τη γνώμη μου κατέστη σαφές εκ των υστέρων– σοβαρότατο εμπόδιο και για την εις βάθος κατανόηση του βασικού έργου του μαρξισμού και για την ανάπτυξη του μαρξισμού στην κατεύθυνση της βασικής αρτηρίας του.

Μετά το θάνατο του Κ. Μαρξ επήλθε μια ιδιότυπη παύση στην κατεύθυνση της βασικής αρτηρίας της διερεύνησης της διαλεκτικής μεθόδου, της διαλεκτικής λογικής. Αν και μπορεί να θεωρηθεί παράξενο, το ίδιο ισχύει και όσον αφορά την ανάπτυξη της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας.

Ακόμα και ο μεγαλοφυής Β. Ι. Λένιν, για ποικίλους λόγους, έχοντας πλέον φτάσει σε ηλικία σαραντατεσσάρων ετών, προέβη σε ενδελεχή, λεπτομερή και συστηματική μελέτη της Λογικής του Χέγκελ, οπότε και ανακάλυψε για τον εαυτό του αυτό που διατύπωσε εν είδει παραδόξου: «*Αφορισμός*: Είναι αδύνατο να κατανοηθεί καθ' όλα το “Κεφάλαιο” του Μαρξ και ιδιαίτερα το 1ο κεφάλαιό του, χωρίς να έχει μελετηθεί και χωρίς να έχει κατανοηθεί ολόκληρη η Λογική του Χέγκελ. Συνεπώς, κάνοντας από τους μαρξιστές δεν κατανόησε τον Μαρξ μετά από ½ αιώνα! » (Β. Ι. Λένιν. Άπαντα. Τ. 29, σελ. 162).

Ο Β. Ι. Λένιν δε διέκρινε τα διάφορα επίπεδα κατανόησης του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ, γεγονός με το οποίο συνδέεται και ορισμένη απροσδιοριστία του εν

λόγω αφορισμού: αφ' ενός μεν, «είναι αδύνατο να κατανοηθεί καθ' όλα» (δηλ. παρ' όλα αυτά σε ορισμένο βαθμό κάποια κατανόηση είναι εφικτή), αφ' ετέρου δε, «κανένας από τους μαρξιστές δεν κατανόησε τον Μαρξ» (δηλ. δεν τον κατανόησε καθόλου).

Κατά την άποψή μου, όσον αφορά τα επίπεδα κατανόησης και χρησιμοποίησης των θέσεων του «Κεφαλαίου» (καθώς επίσης και της Λογικής του) έχει νόημα η διάκριση των εξής τριών επιπέδων.

Το πρώτο επίπεδο, είναι και το πλέον επιφανειακό: έγκειται στην κατανόηση και χρησιμοποίηση μεμονωμένων θέσεων του «Κεφαλαίου». Κατ' αναλογία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αντιστοιχεί στο επίπεδο εκείνο αφομοίωσης και χρήσης της τηλεοπτικής συσκευής, όπου [οι άνθρωποι] περιορίζονται στην απόκτηση της δυνατότητας να θέτουν την τηλεοπτική συσκευή σε λειτουργία ή εκτός λειτουργίας και τίποτε πέραν τούτου.

Το δεύτερο επίπεδο έγκειται στην αφομοίωση, ανάπτυξη και χρήση των μεν είτε των δε [θεματικών] εννοιών, ομάδων θέσεων (φέρ' ειπείν, των λειτουργιών του χρήματος). Εδώ υπάρχει μεν [κάποια] ανάπτυξη του μαρξισμού (συμπεριλαμβανομένου και του «Κεφαλαίου»), αλλά αυτή αφορά κατά το μάλλον ή ήττον επί μέρους ζητήματα.

Σε αυτό το επίπεδο, όπως και στο πρώτο, ο μαρξισμός (συμπεριλαμβανομένου και του «Κεφαλαίου», της Λογικής του «Κεφαλαίου», της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου) προβάλλει εν είδει αθροίσματος θέσεων και όχι ως ολότητα, ακόμα και εάν οι άνθρωποι που ευρίσκονται σε αυτό το επίπεδο μιλούν και γράφουν παρακολουθώντας τον Κ. Μαρξ και τον Φ. Ένγκελς περί της ολότητας του μαρξισμού, συμπεριλαμβανομένης και της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου.

Στο τρίτο, το βαθύτερο επίπεδο κατανόησης του μαρξισμού (συμπεριλαμβανομένου και του «Κεφαλαίου», της Λογικής του «Κεφαλαίου», της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου) αποκαλύπτεται πράγματι η ολότητά του, οι βαθύτερες ρίζες του, γεγονός που σημαίνει ότι σε αυτό το επίπεδο διανοίγονται δυνατότητες για την ανάπτυξη του μαρξισμού στην κατεύθυνση της βασικής του αρτηρίας.

Εάν συνεχίσουμε την προαναφερθείσα αναλογία, το δεύτερο επίπεδο, αντιστοιχεί εν γένει και εν συνόλω σε αυτό της δυνατότητας επισκευής της τηλεόρασης από κάποιον ειδικό τεχνικό, είτε ακόμα και στη δυνατότητα μερικής τελειοποίησης της τηλεοπτικής συσκευής. Το τρίτο επίπεδο αντιστοιχεί στη δυνατότητα δημιουργίας νέου τύπου τηλεοπτικής συσκευής, είτε ακόμα και μετάβασης σε κάποιο νέο τύπο επεξεργασίας, αναμετάδοσης και αναπαραγωγής εικόνας και ήχου...

Στην αναλογία με την τηλεόραση, όπως άλλωστε και σε κάθε αναλογία, διακρίνονται μόνο μερικά παρεμφερή γνωρίσματα. Ωστόσο, εκτός των αναλόγων γνωρισμάτων εδώ έχουν θέση και ουσιώδεις διαφορές. Η τηλεοπτική συσκευή είναι ένα πράγμα, το οποίο από μόνο του δεν αναπτύσσεται, αλλά μπορεί μόνο να καταστραφεί. Εκείνο που αναπτύσσεται όμως (έχοντας υπ' όψιν τα προαναφερθέντα επίπεδα) είναι η περί τηλοψίας γνώση και τα επίπεδα δημιουργίας της. Τουναντί-

Lyubov Popova,
Portrait of a
Philosopher, 1915

ον, ο μαρξισμός έχει να κάνει με αντικείμενα, τα οποία αναπτύσσονται από μόνα τους (με τη φύση, με την κοινωνία...), και τα οποία αναπαριστά ως αναπτυσσόμενα.

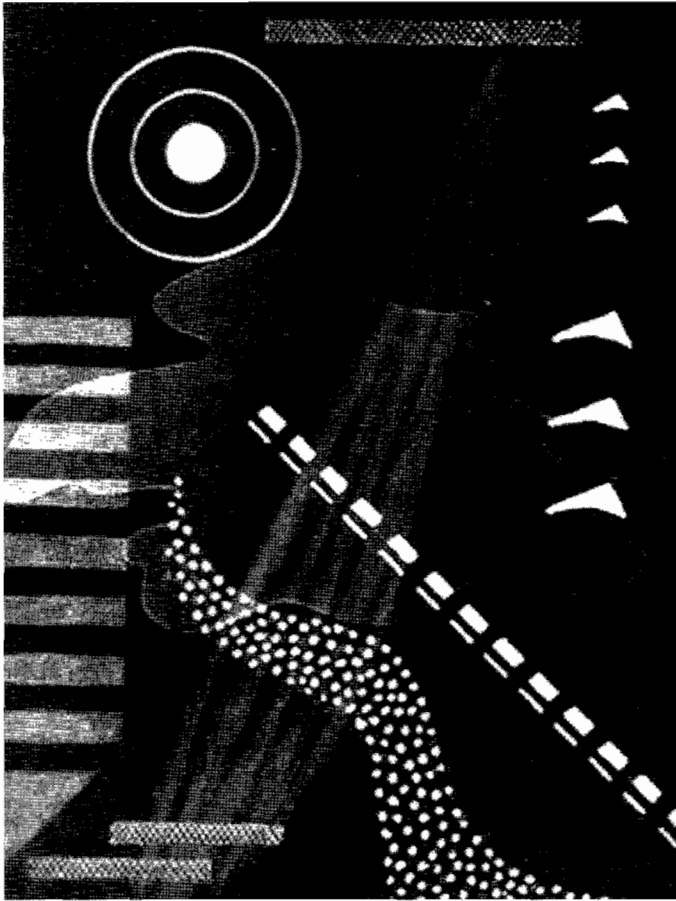
Με αυτό συνδέεται και από αυτό καθορίζεται, σε τελευταία ανάλυση, και το γεγονός ότι ο ίδιος ο μαρξισμός είναι ένα ανοικτό όλο, και μάλιστα είναι κατ' αναγκαιότητα ένα αναπτυσσόμενο όλο.

Γι' αυτό και τόσο κατά την αφομοίωση, όσο και κατά τη χρησιμοποίηση του μαρξισμού –σε αντιδιαστολή με το παράδειγμα της τηλεόρασης– μπορεί να αποκαλυφθεί σε πιο ανεπτυγμένη, σε πιο περίπλοκη μορφή η ελικοειδής πορεία ανέλιξης της γνωστικής διαδικασίας. Χωρίς να επεκταθώ σε λεπτομερή εξέταση του συνόλου της νομοτελούς διαδικασίας αφομοίωσης του μαρξισμού, και φυσικά απευθυνόμενος σε όσους επιθυμούν να τον αφομοιώσουν και εκπληρώνουν ευσυνείδητα αυτή την επιθυμία, θα διακρίνω μόνο τα εξής.

Ο άνθρωπος, ο οποίος ευρίσκεται στο πρώτο από τα προαναφερθέντα επίπεδα αφομοίωσης του μαρξισμού, αναπόφευκτα, αφ' ενός μεν, σε κάποιο βαθμό, κατανοεί ορθά και χρησιμοποιεί ξεχωριστές θέσεις του μαρξισμού, αφ' ετέρου δε, μη έχοντας αφομοιώσει το μαρξισμό (συμπεριλαμβανομένης και της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου) ως ανοικτό και μεταβαλλόμενο όλο, αντιλαμβάνεται το μαρξισμό μεταφυσικά (αντιδιαλεκτικά) και δογματικά. Αντίστοιχου χαρακτήρα είναι και η όποια χρησιμοποίηση του μαρξισμού στο πρώτο επίπεδο.

Στο δεύτερο επίπεδο, έχουμε μεν βαθύτερη και ορθότερη αφομοίωση, ανάπτυξη και χρησιμοποίηση του μαρξισμού, πλην όμως και εδώ ο μαρξισμός (συμπεριλαμβανομένης και της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου), δεν είναι εφικτός ως ανοικτό και μεταβαλλόμενο όλο.

Μόνον η αφομοίωση και χρησιμοποίηση του μαρξί-

Marta
Hoepffner,
Firebird,
1940

σμού (συμπεριλαμβανομένης και της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου) στο τρίτο επίπεδο, γίνεται αντίστοιχη της ουσίας του μαρξισμού (συμπεριλαμβανομένης και της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου).

Από το βάθος (είτε, εάν θέλετε, από το ύψος) του τρίτου επιπέδου εγείρονται με ουσιαστικά διαφορετικό τρόπο διάφορες θέσεις, είτε «μέρη» του μαρξισμού (συμπεριλαμβανομένου και του «μέρους» της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου), η ανάπτυξη και η χρησιμοποίησή τους.

Στο χωρίο που παρέθεσα παραπάνω, ο Β. Ι. Λένιν, κατά τη γνώμη μου, εννοεί εκ των πραγμάτων ακριβώς το τρίτο επίπεδο [αφομοίωσης του μαρξισμού].

Μεταξύ εκείνων που «δεν κατανόησαν τον Μαρξ μετά από ½ αιώνα», ο Β. Ι. Λένιν, συμπεριλαμβάνει και

Ο Β. Ι. Λένιν θέτει στα «Φιλοσοφικά τετράδια» ως καθήκον [ως ερευνητικό στόχο] τη διάκριση της Λογικής του «Κεφαλαίου», δηλ. της «λογικής του έργου».

Ωστόσο, δεν το διατυπώνει σε γενικεύουσα μορφή, δηλ. ως ανάγκη διάκρισης του συστήματος των νόμων και των κατηγοριών της Λογικής του «Κεφαλαίου».

έναν διακεκριμένο μαρξιστή όπως ο Γ. Β. Πλεχάνοφ: «ο Πλεχάνοφ πιθανόν να έχει γράψει περί φιλοσοφίας (διαλεκτικής), έως και 1000 σελίδες (Μπελτόφ + κατά του Μπογκντάνοφ + κατά των καντιανών + Βασικά ζητήματα etc.etc.). Εξ αυτών περί της μεγάλης Λογικής, όσον αφορά την ίδια, τη δική της σκέψη (δηλ. [όσον αφορά] την καθαυτό διαλεκτική ως φιλοσοφική επιστήμη) nil!! (τίποτε, -σ.τ.μ., ό. π., σελ. 248).

Ο Β. Ι. Λένιν επισημαίνει μια θεμελιώδη ανεπάρκεια στην αντίληψη του Γ. Β. Πλεχάνοφ περί διαλεκτικής: «...η ταύτιση των αντιθέτων εκλαμβάνεται ως άθροισμα παραδειγμάτων, [“επί παραδείγματι, ο σπόρος”, “επί παραδείγματι, ο πρωτόγονος κομμουνισμός”. Το ίδιο και στον Έγκελς. Αλλά αυτό “χάριν εκλαίκευσης”...], και όχι ως νόμος της γνωστικής διαδικασίας [και νόμος του αντικειμενικού κόσμου]». (Ο.π., σελ. 316).

Αλλά και ο ίδιος ο Β. Ι. Λένιν, τότε μόλις είχε προσεγγίσει την αφομοίωση και άρχισε να αφομοιώνει τη Λογική του «Κεφαλαίου» στο τρίτο επίπεδο.

Ο Β. Ι. Λένιν θέτει στα «Φιλοσοφικά τετράδια» ως καθήκον [ως ερευνητικό στόχο] τη διάκριση της Λογικής του «Κεφαλαίου», δηλ. της «λογικής του έργου».

Ωστόσο, δεν το διατυπώνει σε γενικεύουσα μορφή, δηλ. ως ανάγκη διάκρισης του συστήματος των νόμων και των κατηγοριών της Λογικής του «Κεφαλαίου».

Εδώ, το όλο καθήκον εγείρεται από την άποψη ενός νόμου της διαλεκτικής: της ενότητας και πάλης των αντιθέτων.

Τα δύο χωρία που ακολουθούν το επιβεβαιώνουν:

«Ο δικασμός του ενιαίου και η διάγνωση των αντιφατικών μερών του [βλ. το χωρίο από τον Φίλωνα περί Ηρακλείτου στην αρχή του ΙΙΙ μέρους («Περί γνωστικής διαδικασίας») του Ηρακλείτου του Λασάλ] αποτελεί την ουσία (μία εκ των «ουσιών», μία εκ των Βασικών, εάν όχι τη Βασική, ιδιαιτερότητα ή γνώρισμα) της διαλεκτικής. Έτσι ακριβώς θέτει το ζήτημα και ο Χέγκελ [ο Αριστοτέλης στη «Μεταφυσική» του διαρκώς κτυπιέται κοντά σε αυτό και παλεύει με τον Ηράκλειτο respective (αντίστοιχα, -σ.τ.μ.) με τις ηρακλείτειες ιδέες].

Η ορθότητα αυτής της πλευράς της διαλεκτικής πρέπει να επαληθευθεί με την ιστορία της επιστήμης» (Ο.π., σελ. 316).

Και το δεύτερο χωρίο: «Στο Μαρξ στο “Κεφάλαιο” αρχικά αναλύεται η πλέον απλή, συνήθης, η πλέον μαζικής μορφής, η πλέον καθημερινή, δισεκατομμύρια φορές απαντώμενη σχέση της αστικής (εμπορευματικής) κοινωνίας: η ανταλλαγή εμπορευμάτων. Η ανάλυση αποκαλύπτει σε αυτό το απλούστατο φαινόμενο (σε αυτό το «κύτταρο» της αστικής κοινωνίας) όλες τις αντιφάσεις (respectively το έμβρυο όλων των αντιφάσεων) της σύγχρονης κοινωνίας. Η περαιτέρω παρουσίαση μας καταδεικνύει την ανάπτυξη (και την επέκταση και την κίνηση) αυτών των αντιφάσεων και αυτής της κοινωνίας, στο Σ (άθροισμα, -σ.τ.μ.) των ξεχωριστών μερών της, από την αρχή μέχρι το τέλος της» (Ο.π., σελ. 318).

Κατά τη γνώμη μου, κανείς δε θα μπορούσε να διαφωνήσει με το γεγονός ότι ο νόμος της ενότητας και πάλης των αντιθέτων εκφράζει την ουσία της διαλεκτικής.

κής. Ωστόσο, η διαλεκτική δεν ανάγεται σε αυτόν.

Αφ' ενός μεν ο Β. Ι. Λένιν έθεσε το ζήτημα της αναγκαιότητας διερεύνησης της Λογικής του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ. Αφ' ετέρου, όμως, το ζήτημα δεν ετέθη σε καθολική μορφή, και δεν πραγματώθηκε το *ερευνητικό καθήκον της λεπτομερούς και συστηματικής* αποκάλυψης της Λογικής του «Κεφαλαίου».

Μετά τον Β. Ι. Λένιν, η μεγαλύτερη συμβολή στη διερεύνηση της Λογικής, της Μεθόδου του «Κεφαλαίου», του Κ. Μαρξ, οφείλεται σε σοβιετικούς φιλοσόφους και οικονομολόγους. Επ' αυτού, κατά τη γνώμη μου, οφείλουμε προπαντός να αναφέρουμε τη συνεισφορά των Ε. Β. Ιλιένκοφ και Μανκόφσκι.

Ο Ε. Β. Ιλιένκοφ, ήταν ο πρώτος που επιχειρήσει να ερμηνεύσει σφαιρικά και σε θεωρητικό επίπεδο το περί της μεθόδου της πολιτικής οικονομίας μέρος από την «Εισαγωγή στο οικονομικό χειρόγραφο του Κ. Μαρξ του 1857 – 1858 [Grundrisse...]». Αυτό ήταν κάτι ενδιαφέρον και [γραμμένο] με πολύ ταλέντο. Ωστόσο, ο Ε. Β. Ιλιένκοφ, πρώτον, περιορίστηκε κατά βάση στην προαναφερθείσα «Εισαγωγή» του Κ. Μαρξ και σε μεμονωμένα παραδείγματα από το «Κεφάλαιο». Δεύτερον, δεν έθεσε ουσιαστικά ως ερευνητικό στόχο τη συστηματική μελέτη του ίδιου του «σώματος» της Λογικής του «Κεφαλαίου».

Το πρόβλημα αυτό επιχειρήσει να λύσει ο Μανκόφσκι, ωστόσο κατόρθωσε μόνο να προσεγγίσει τη λογική ανάλυση μερικών τμημάτων του «Κεφαλαίου».

Ορμώμενος από αυτή την κατανόηση των κεκτημένων στον τομέα της διερεύνησης της Λογικής του «Κεφαλαίου», στο βιβλίο μου «Η Λογική του “Κεφαλαίου” του Κ. Μαρξ», επιχειρήσα, μέσω της λεπτομερούς και συστηματικής συγκριτικής μελέτης της Λογικής του Χέγκελ και του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ, να διακρίνω το σύστημα της Λογικής του «Κεφαλαίου» του Κ. Μαρξ, την ομοιότητα και τη ριζική διαφορά της από τη Λογική του Χέγκελ. Η Λογική (η Διαλεκτική, η Θεωρία της γνώσης), που εμπεριέχεται στο «Κεφάλαιο», είναι η Λογική εκείνων των επιστημών, που έχουν κατακτήσει τέτοιο επίπεδο, στο οποίο διερευνούν το αντικείμενό τους ως αναπτυσσόμενο όλο.

Η μεγαλοφυΐα του Κ. Μαρξ εκδηλώθηκε, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι επέλεξε ένα αντικείμενο, η διερεύνηση του οποίου παρείχε την αντικειμενική δυνατότητα ανάδειξης της Διαλεκτικής, της Λογικής του

αναπτυσσόμενου όλου στην πληρέστερη και βαθύτερη (για την εποχή του) μορφή.

Μέχρι σήμερα, άλλες επιστήμες –ως προς το βαθμό πληρότητας και το βάθος διείσδυσης στο αντικείμενό τους– δεν έχουν φτάσει σε επίπεδο αντίστοιχο με αυτό που βρίσκουμε στο «Κεφάλαιο», παρά το γεγονός ότι, από τον καιρό της δημιουργίας και δημοσίευσης του «Κεφαλαίου», πέρασαν πολλές δεκαετίες και εμφανίστηκαν ειδικές έρευνες συστημάτων, είτε οι ούτως αποκαλούμενες «συστηματικές έρευνες».

Κατά τη γνώμη μου το επόμενο αντικείμενο, κατά τη διερεύνηση του οποίου θα ήταν εφικτή η εμπάθυνση και η συνολική ανάπτυξη του μαρξισμού (συμπεριλαμβανομένης και της υλιστικής αντίληψης της ιστορίας και της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου) ήταν η μελέτη της ιστορίας της ανθρωπότητας, η οποία από τον καιρό των Κ. Μαρξ και Φ. Ένγκελς (ακόμα και του Β. Ι. Λένιν) έχει αλλάξει ουσιαστικά.

Τα αποτελέσματα της μελέτης μου επί της ιστορίας της ανθρωπότητας έχουν εκφρασθεί, αν και όχι πλήρως, στο βιβλίο «Η Λογική της ιστορίας». Αυτό ήταν μια προσπάθεια παρουσίασης της σύγχρονης ιστορικής μορφής του μαρξισμού, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ουσιαστικές αλλαγές που επήλθαν στην ιστορία της κοινωνίας μετά τον Κ. Μαρξ. Έλαβα υπ' όψιν και τους ιστορικούς περιορισμούς της μαρξικής διερεύνησης της διαλεκτικής υλιστικής μεθόδου που είχα αποκαλύψει (φερ' ειπείν το γεγονός ότι η υλιστική αντίληψη της ιστορίας του Κ. Μαρξ, αποτελούσε κατ' εξοχήν γενίκευση των αποτελεσμάτων που προέρχονταν από την πορεία κατά την οποία η περί της κοινωνίας γνώση κινούνταν από την επιφάνεια προς την ουσία, ενώ η πορεία της περί της κοινωνίας γνωστικής διαδικασίας από την ουσία προς το φαινόμενο και την πραγματικότητα δεν κατέστη δεσπόζουσα στην αντίληψη της διάρθρωσης της κοινωνίας που υπάρχει στα έργα των θεμελιωτών του μαρξισμού). Έλαβα επίσης υπ' όψιν τις ιδιαιτερότητες της ιστορικής μορφής με την οποία υφίσταται ο μαρξισμός στα έργα των κλασικών. Το έργο αυτό δεν έχει ολοκληρωθεί. Επιπλέον, δεν έχουν δημοσιευθεί πλήρως ακόμα και τα αποτελέσματα στα οποία έχω ήδη καταλήξει.

Μέχρι σήμερα, άλλες επιστήμες –ως προς το βαθμό πληρότητας και το βάθος διείσδυσης στο αντικείμενό τους– δεν έχουν φτάσει σε επίπεδο αντίστοιχο με αυτό που βρίσκουμε στο «Κεφάλαιο», παρά το γεγονός ότι, από τον καιρό της δημιουργίας και δημοσίευσης του «Κεφαλαίου», πέρασαν πολλές δεκαετίες και εμφανίστηκαν ειδικές έρευνες συστημάτων.